

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглядається проблема формування професійної майстерності у майбутніх учителів фізичної культури. Здійснено науковий аналіз поняття "професійна майстерність". Розглянуто теоретичні аспекти етапів формування професійної майстерності у майбутніх учителів фізичної культури в сучасних умовах.

Ключові слова: професійна майстерність, гуманістична спрямованість, професійна компетентність, професіоналізм, саморозвиток, самовдосконалення, учитель фізичної культури, фахівець, освіта.

Сьогодні існує нагальна потреба в осмисленні стану і завдань професійної підготовки фахівців у всіх сферах суспільного життя. Адже кваліфікація і професіоналізм працівників безпосередньо впливають на темпи виробництва, на формування матеріальних і духовних цінностей суспільства. Розвиток сучасного суспільства обумовлює формування такої парадигми освіти, яка передбачає перехід до принципово нових систем навчання. І тому на сучасному етапі формування національної системи освіти в Україні, перед педагогічною освітою постають завдання пошуку ефективних, сучасних форм, засобів і методів підготовки майбутніх вчителів.

Істотні зміни у сфері освіти можливі тільки за умови підвищення професіоналізму як шкільних учителів так і викладачів вищої школи. Одним із шляхів сьогодні реформування освіти є підвищення професіоналізму педагогічних працівників, їхнього освітнього і загальнокультурного потенціалу

Сучасній школі потрібні фахівці, яким притаманні: гуманістична спрямованість, професійна компетентність, висока моральність та естетична зрілість, науковий потенціал, постійне самовдосконалення. Отже, сучасна модель педагога ХХІ століття передбачає передусім професійно компетентну особистість, в якій переважають духовно-етичні, гуманні якості.

Актуальність проблеми полягає в розумінні професійної майстерності як комплексу властивостей особистості учителя, що забезпечує високий рівень самоорганізації його професійної діяльності і самовдосконалення. В цьому контексті особливу актуальність набувають проблеми розвитку професійної майстерності майбутніх учителів фізичної культури.

Метою статті є теоретичний аналіз професійної майстерності майбутнього учителя фізичної культури у сучасній психолого-педагогічній науці.

Питання формування професійної компетентності, вдосконалення професійної підготовки фахівців в умовах вищої школи, проблеми вищої професійної освіти досліджували: В.В. Борисов, Ф.Н. Гоноболін, В.М. Гриньова, О.А. Дубасенюк, І.Ф. Ісаєв, І.О. Зімня, Н.В. Кузьміна, В.І. Лозова, П.Г. Лузан, А.К. Маркова, Є.М. Павлютенков, В.К. Сидоренко, В.О. Сластьонін, Н.Т. Тверезовська, А.В. Хуторський.

Аналізом структурних компонентів основних етапів формування професійної спрямованості, дослідженням психічних властивостей та явищ, педагогічних умов і заходів, що впливають на перебіг усього процесу, займалися видатні психологи й педагоги: А.О. Вербицький, О.Ю. Голомшток, О.Б. Каганов, Є.О. Климов, В.В. Кривневич, В.М. Мясищев, К.К. Платонов, Ю.П. Платонов, А.П. Сейтешев, Г.О. Фортунатов, П.А. Шавір, Г.І. Щукіна та інші.

Становлення вчителя як професіонала починається з професійної підготовки та виховання фахівців, поетапного формування системи практичних навичок у майбутніх учителів фізичної культури та професійної майстерності.

Професіоналізм – явище надзвичайно складне, яке вимагає, за визначенням В.Вакуленко, багатокритеріального комплексного вивчення. Під базовим критерієм професіоналізму розуміють кінцевий результат професійної діяльності. До сутності професіоналізму відносять знання, необхідні для виконання професійної діяльності, специфічне відношення учителя до об'єкта, процесу, умов професійної діяльності й необхідність самовдосконалення [1]

У педагогічній акмеології виокремлюються і науково обґрунтовуються психолого-педагогічні чинники, які впливають на динаміку професіоналізму. Це основні причини, що мають характер рушійних сил, головні детермінанти професіоналізму. Шлях особистості до вершин професіоналізму має п'ять ступенів: оптацію, професійну підготовку, адаптацію, власне професіоналізацію та досягнення майстерності в професії:

Оптація – це формування особистих намірів, усвідомлений вибір професії з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей;

Професійна підготовка – формування професійної спрямованості та системи професійних знань, умінь та навичок, набуття досвіду теоретичного та практичного вирішення професійних завдань;

Професійна адаптація – входження в професію, освоєння нової соціальної ролі, професійне самовизначення, формування особистісних і професійних якостей, досвід самостійного виконання професійної діяльності;

Професіоналізація – формування професійної позиції, інтеграція особистісних і професійно важливих якостей та умінь у відносно стійкій професійно значущій утворення, кваліфіковане виконання професійної діяльності;

Професійна майстерність – повна реалізація, самоздійснення особистості в професійній діяльності (творчо-креативний принцип) на основі рухомих інтегральних психологічних новоутворень [2 с. 325].

Професійна майстерність як складова частина професійності в роботі учителя є сукупністю таких якостей фахівця, які відображають ступінь його кваліфікації, рівень знань та навичок у професійній діяльності. Майстерність вчителя доцільно розглядати як найвищий рівень педагогічної діяльності, як вияв творчої активності особистості майбутнього вчителя.

Таким чином, педагогічна майстерність це динамічна система. Її компонентами визнаються гуманістична спрямованість, професійна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна техніка [3 с. 122]. Педагогічна майстерність це також комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі. До таких важливих властивостей належать гуманістична спрямованість діяльності вчителя, його професійна компетентність, педагогічні здібності і педагогічна техніка; педагогічна майстерність у структурі особистості – це система, здатна до самоорганізації, системотворчим фактором є гуманістична спрямованість. Основою професійної майстерності є професійна компетентність. Зміст професійної компетентності полягає в ґрунтовному знанні предмета, методики його викладання, педагогіки і психології. Проте швидкість набуття професійної майстерності не регламентується лише накопиченням фахових ґрунтовних знань. Рушійною силою професійного зростання, є також індивідуальні здібності кожної людини, тобто сукупність психічних особливостей майбутнього учителя, які необхідні для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективним здійсненням, що забезпечують швидкість самовдосконалення. В психолого-педагогічній науці виділяють такі провідні здібності до педагогічної діяльності:

– комунікативність – професійна здатність педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, готовність легко вступати, в контакт;

– перцептивні здібності – професійна проникливість, педагогічна інтуїція, здатність сприймати і розуміти іншу людину;

– динамізм особистості – здатність активно впливати на іншу особистість;

– емоційна стабільність – здатність володіти собою, самоконтроль та саморегуляція;

– оптимістичне прогнозування – прогнозування розвитку особистості з орієнтацією на особисте в ній;

– креативність мислення – здатність до творчості та швидкого розв'язання педагогічних та проблемних ситуацій.

Головною здібністю, що об'єднує всі інші, є толерантність, чутливість до людини, до особистості, яка формується.

Ефективна творча діяльність учителя в умовах сучасного світу забезпечується розвитком комплексу його особистісних рис, які, у свою чергу, сприяють розвиткові учнів; гармонійне поєднання традиційних та інноваційних компонентів у структурі педагогічної майстерності як динамічної системи зумовлює її зорієнтованість на формування особистості вчителя.

Критерієм професійної майстерності майбутнього учителя фізичної культури є з одного боку: доцільність; продуктивність; діалогічність; оптимальність; творчість. А з іншого боку характеристиками професійної майстерності буде результат всіх даних процесів: професійне самовизначення; професійна орієнтація; професійна діяльність; професійна активність; професійна компетентність; професійний досвід.

Отже, професійна майстерність майбутнього учителя фізичної культури – це: результат всіх оцінюючих дій та вчинків, які переводять будь-яку діяльність у професійну; якість людини, набута нею протягом багатьох років кропіткої праці, що характеризує весь педагогічно – професійно – життєвий досвід особистості; в сукупності визначає характер людини; стан "задоволення" майбутнім вчителем результатами своєї професійної діяльності

Індикатори професійної майстерності майбутнього учителя фізичної культури, на нашу думку, є ґрунтовні знання з психолого-педагогічних дисциплін; прагнення до самоствердження; уміння організовувати людей; прагнення до саморозвитку, самоосвіти, самовдосконалення; вміння грамотно і логічно викладати свої думки; вміння знаходити контакт з колегами, учнями, батьками; креативне мислення.

Самовдосконалення є одним із головних факторів формування професійної культури майбутнього учителя фізичної культури. Самовдосконалення – результат всіх оціночних суджень та процесів, та пов'язані з цим подальші процеси на вдосконалення свого "я" в усіх сферах професійної діяльності. Передумовою самовдосконалення є самооцінка, самокритика своєї діяльності. Самооцінка – цінність, значимість, якою індивід наділяє себе в цілому і окремі сторони своєї особистості, її взаємодію з іншими людьми, виражаючи ступінь задоволення або незадоволення собою, рівень самоповаги. Розглядається в якості центральної

особистісної освіти і виконує регуляторну та захисну функції, впливаючи на поведінку, діяльність і розвиток особистості [3 с. 120.].

Процеси самовдосконалення розпочинаються в той момент, коли майбутній учитель починає замислюватись над своєю професійною діяльністю, намагається бути критичним по відношенню до себе і до своєї професійної діяльності і намагається вдосконалити всі сторони своєї діяльності. Вчитель-професіонал ніколи не може бути задоволений рівнем свого професійного зростання та розвитку.

Професійна майстерність значно вища у тих майбутніх учителів, які займаються самовдосконаленням. У процесі активної участі в заходах щодо самовдосконалення учитель формує вміння та навички самостійності та реалізує їх з точки зору професійної діяльності. Це пояснюється тим, що майбутні учителі фізичної культури у процесі самовдосконалення, підвищуючи свій рівень професійної майстерності.

Свідомий, творчий учитель завжди займається самоосвітньою діяльністю для розвитку у себе навичок: контролю за своїм психічним станом, вчинками; швидкого оцінювання ситуації; аналізу своїх дій та діяльності учнів; спілкування та обробки інформації; організації будь-якого педагогічного процесу.

В оволодінні професійною майстерністю в психолого-педагогічній літературі виокремлюють кілька рівнів:

Елементарний рівень – це володіння знаннями для виконання професійної дії, проте, продуктивність професійної діяльності є невисокою.

Базовий рівень – майбутній учитель володіє основами професійної педагогічної майстерності. Цього рівня, як правило, досягають наприкінці навчання у вищому навчальному закладі.

Досконалий рівень – характеризується чіткою професійною спрямованістю майбутнього учителя фізичної культури, їх високою якістю, діалогічно. Взаємодією у спілкуванні. Фахівець самостійно планує й організовує свою діяльність.

Творчий рівень – характеризується ініціативністю та творчим підходом до організації професійної діяльності. Сформованим індивідуальним стилем професійної діяльності. [3. с. 220]

Отже, в процесі професійної діяльності людина стає фахівцем. З досвідом приходять професійна зрілість й майстерність, які виявляються у високих показниках професійної діяльності, але й в динаміці життєвих цілей і мотивації. Майбутній учитель фізичної культури, який бажає стати професіоналом і прагне зробити для цього все, повинен постійно удосконалюватися і розвиватися.

Таким чином, зміни які відбуваються в сучасному суспільстві обумовлюють формування такої парадигми освіти, яка передбачає перехід до принципово нових систем навчання. Тому професійне самовизначення, професійна спрямованість та професійне становлення майбутніх спеціалістів є нагальною проблемою сучасної психолого-педагогічної науки і практики, а також одним із пріоритетних напрямів модернізації та фундаменталізації вищої педагогічної освіти України на сучасних теоретико-методологічних засадах

Використані джерела

1. Вакуленко В. Педагогічна акмеологія: досягнення і проблеми // Філософія освіти. – 2006. – №3(5). – С. 124-133.
2. Основы социальной работы [учебник] / отв. Ред. П.Д. Павленок. – М., 2001. – 395 с.
3. Педагогічна майстерність: [підручник] / І.А. Зязюн, Л.В. Крамушенко, І.Ф. Кривоногс та ін.; [за ред. І.А. Зязюна]. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.

Penkovets D.

STAGES OF PROFESSIONAL SKILLS IN THE FUTURE TEACHERS OF PHYSICAL EDUCATION

The paper addresses the problem of formation of professional skills of future teachers of physical education. Done scientific analysis of the concept of "professionalism." The theoretical aspects of the stages of the formation of professional skills of future teachers of physical culture in the modern world.

Key words: *professionalism, humanistic orientation, professional competence, professionalism, self-development, self-improvement, physical education teacher, specialist education.*

Стаття надійшла до редакції 9.09.13